

YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Uskonto, vakaumus, koulu, välitön syrjintä, yhdenvertaisuuden edistäminen

Diaarinumero: YVTLTK XX/2023

Antopäivä: XX.10.2024

Koulussa oli koulupäivän aikana keväällä 2023 järjestetty kaikille koulun oppilaille lähetystyöntekijänä ja hengellisen musiikin esittäjänä tunnetun esiintyjän konsertti. Koulun rehtori oli konsertin sisällöstä saamiensa tietojen perusteella olettanut konsertin olevan kaikille oppilaille sopiva näiden uskonnosta tai vakaumuksesta riippumatta. Vasta konsertin aikana oli selvinnyt, että konsertti oli hengellisen musiikin konsertti. Esitetyn selvityksen perusteella lautakunta piti riidattomana, että konsertti oli lopulta ollut kristinuskon harjoittamiseksi katsottava tilaisuus.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että järjestämällä tunnustuksellisen tilaisuuden ja olemalla järjestämättä sille sitä vastaava vaihtoehtoista toimintaa koulu oli käytännössä kohdellut hakijaa uskonnon tai vakaumuksen perusteella epäsuotuisammin kuin niitä oppilaita, joiden uskonnon mukainen tilaisuus oli ollut. Lautakunta katsoi asiassa syntyneen olettama hakijaan hänen uskontonsa tai vakaumuksensa vuoksi kohdistuneesta välittömästä syrjinnästä.

Vastaaja esitti, että se ei ollut tarkoittanut järjestää minkään uskonnon harjoittamiseksi katsottavaa tilaisuutta, vaan tarkoituksena oli ollut järjestää kaikille soveltuva tilaisuus. Lautakunta totesi, ettei vastaaja siten myöskään esittänyt, että sen menettely olisi perustunut lakiin tai että menettelylle olisi ollut jokin hyväksyttävä tavoite. Lautakunta katsoi, että vastaajan menettelyssä on näin ollen ollut kyse hakijaan uskonnon tai vakaumuksen perusteella kohdistuneesta välittömästä syrjinnästä, ja kielsi vastaajaa uusimasta syrjintää. Lautakunta suositti vastaajaa maksamaan hakijalle 1500,- euron hyvityksen. Lautakunta katsoi lisäksi koulun laiminlyöneen velvollisuutensa edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta uskontoon tai vakaumukseen katsomatta, kun se ei ollut varmistunut riittävästi tilaisuuden yleishumanistisesta ja siten kaikille soveltuvasta sisällöstä.

Kaupunki oli syksyllä 2023 järjestänyt hakijan koululla konsertin, jollainen on pidetty kaikille kaupungin 1.–6. luokan oppilaille. Hakijan koululla oli esiintynyt useampaa soitinta yhtäaikaaisesti soittava ja laulava esiintyjä, jonka nimi oli mainittu konserttia koskevassa tiedotteessa. Hakijan esittämän tiedon mukaan esiintyjä olisi tunnettu kristillisen musiikin esittäjänä, mutta esiintyjän taustasta ei ollut esitetty muuta selvitystä. Konserttikeskus ry:n viestintäpäällikön huoltajalle lähettämän viestin perusteella esiintyjä teki itse ja esitti lasten ja nuorten elämästä kappaleita, jotka eivät olleet luonteeltaan hengellisiä ja jollaisista myös koulukonsertti oli koostunut. Lautakunta katsoi, ettei syrjintäolettamaa syntynyt, ja että vastaajan viestintää konsertista oli pidettävä riittävänä yhdenvertaisuuden edistämisvelvollisuuden kannalta.

Seurakunnan kuoro oli esiintynyt vuonna 2024 koululla, ja tässä yhteydessä oli esitelty seurakunnan kuorotoimintaa. Esiintyminen oli järjestetty koulupäivän aikana kaikille koulun 3.–6. luokkien oppilaille. Esiintymistä koskevasta tiedotteesta ei käynyt ilmi, että tilaisuuteen osallistuminen olisi ollut vapaaehtoista muille kuin niille, joiden koulupäivä oli päättynyt ennen tilaisuutta. Lautakunta totesi, että seurakunnan toiminnan mainostaminen kaikille yhteisessä tilaisuudessa etenkin siitä etukäteen oppilaiden huoltajille tiedottamatta

oli omiaan asettamaan oppilaat uskonnon tai vakaumuksen perusteella keskenään eriarvoiseen asemaan, eikä se ainakaan edistänyt oppilaiden yhdenvertaisuutta uskontoon tai vakaumukseen katsomatta.

Lautakunta katsoi koulun laiminlyöneen velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta siltä osin kuin se oli jättänyt tilaisuutta koskevassa tiedotteessaan mainitsematta, että kyse oli seurakunnan kuorosta, ja kun kaikille yhteisessä tilaisuudessa oli mainostettu seurakunnan toimintaa. Näin oli arvioitava siitakin huolimatta, että kuoron esiintyminen oli sinänsä ollut kaikille soveltuva. Lautakunta velvoitti hakijan koulun ryhtymään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakijan koulussa on keväällä 2023 järjestetty konsertti, jonka on oletettu olevan kaikille soveltuva uskontoon tai vakaumukseen katsomatta. Konsertti on kuitenkin osoittautunut tunnustukselliseksi. Koulussa on lisäksi muun muassa syksyllä 2023 järjestetty konsertti, jonka ohjelmistoon on alun perin kuulunut virsi, sekä 2024 seurakunnan kuoron esitys, jonka yhteydessä on esitelty seurakunnan kuorotoimintaa.

Asiaa on keväällä 2023 järjestetyn konsertin osalta käsitelty yhdenvertaisuusvaltuutetun toimistossa. Muun muassa koulun nopeiden pahoitteluiden ja vastaavien tilanteiden välttämiseksi tehtävistä jatkotoimenpiteistä esittämän selvityksen perusteella yhdenvertaisuusvaltuutettu on katsonut, että asiassa ei ole riskiä syrjivän tilanteen uusiutumisesta tai jatkumisesta, ja päättänyt asian käsittelyn.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää lautakuntaa suosittamaan, että vastaaja maksaa hakijalle 1 000 euron hyvityksen häneen kohdistuneesta syrjinnästä.

Hakijan perustelut

Hakijan koulussa järjestettiin keväällä 2023 konsertti. Ensimmäisessä konserttia koskevassa tiedotteessa ei mainittu koko koululle järjestettävän konsertin olevan uskontoon sitouttava, eikä siinä ilmoitettu yhteistyötahon olleen ilmeisesti evankelisluterilainen seurakunta. Hakijan huoltajan tiedusteltua tilaisuudesta rehtori ilmoitti sekä huoltajalle että koko koululle, että esiintyjä oli kristillisen musiikin esittäjä ja lähetystyöntekijä, mutta että konsertti olisi kaikille sopiva.

Rehtori mainitsi hakijan huoltajalle lähettämässään viesteissä mahdollisuuden jäädä konsertin ajaksi luokkaan tekemään jotain mielekäästä. Vaihtoehtoisen toiminnan sisältöä ei kuitenkaan avattu tarkemmin, eikä siitä myöskään tiedotettu kaikille. Tämä osoittaa rehtorin tiedostaneen tapahtuman sisällön olleen uskontoon sitouttavaa, mutta jättäneen järjestämättä varsinaisen vaihtoehtoisen tapahtuman. Tällaisessa tilanteessa tilaisuudesta pois jääminen on selvästi leimaavampaa kuin silloin, kun kaikilla on ollut mahdollisuus varata keskenään tasavertaisista tilaisuuksista itseä eniten kiinnostava. Koulussa on aikaisemminkin ollut vastaavanlaisia tilanteita,

kun muun muassa jouluevankeliumin seuraamista sisältäneen seurakunnan järjestämän retken vaihtoehdoksi tarjottiin mahdollisuutta jäädä koululle vieraan luokan tunnille.

Saamiensa tietojen perusteella hakijan huoltaja katsoi, ettei konsertin sisältöä ollut syytä epäillä tunnustukselliseksi, ja päätti antaa hakijan osallistua. Konsertissa esitettiin kuitenkin vahvasti uskonnollisia ja uskontoon sitouttavia lauluja, joiden aiheena oli muun muassa ristiinnaulitseminen, kuolema ja syntien sovitus kristinuskon kautta. Tuolloin 8-vuotias hakija oli selvästi hämmentynyt ahdistavasta sisällöstä. Konsertin jälkeen koulu lähetti kaikille huoltajille viestin, jossa tilannetta pahoiteltiin. Vararehtori ja hakijan opettaja pahoittelivat tilannetta myös hakijan huoltajalle ja tunnistivat virheen vaihtoehdoisen toiminnan järjestämisessä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tulisi suosittaa vastaajaa maksamaan hakijalle hyvitystä sillä perusteella, että yhteisöllinen tapahtuma oli osoitettu vain yhdenlaisen vakaumuksen omaaville, eikä vaihtoehtoista toimintaa järjestetty siten, että valinta tilaisuuksien välillä olisi voitu tehdä tuomatta esiin omaa vakaumusta. Hyvityksen määrässä on otettava huomioon se, että koulu ei ole muuttanut toimintaansa tämän jälkeenkään.

Koulussa järjestettiin myös syksyllä 2023 konsertti, jonka esiintyjä on Wikipedian mukaan tunnettu kristillisen musiikin esittäjänä. Konsertin tiedotteessa ei viitattu esiintyjän taustaan tai siihen, että konserttiin olisi alun perin kuulunut virsi, joka olisi tehnyt tapahtumasta uskontoon sitouttavan. Virsi oli kuitenkin jätetty pois hakijan huoltajan selvitettyä tilaisuudessa esitettävät kappaleet konsertin järjestäjältä. Konsertin sisällön selvittäminen olisi kuitenkin ollut koulun velvollisuus.

Lisäksi 2024 koulussa esiintyi hengellistäkin musiikkia esittävä seurakunnan kuoro. Konserttia edeltävänä päivänä lähetetyssä tiedotteessa ei mainittu kuoron kytköksestä seurakuntaan eikä esitettävien kappaleiden listauksesta ilmennyt, millainen tilaisuus on kyseessä. Kappaleissa oli hengellistäkin sisältöä. Ongelmallisempaa kuitenkin on, että tilaisuudessa esiteltiin seurakunnan kuorotoimintaa eli markkinoitiin aatteellisen toimijan järjestämää harrastustoimintaa suoraan lapsille. Koska tiedotteesta puuttui tieto harrastuksen järjestäjästä ja sen mahdollisesta maksullisuudesta, huoltajilla ei ollut mahdollista arvioida näitä seikkoja oman katsomuksensa tai taloudellisen tilanteensa kannalta. Opetushallituksen ohjeiden mukaan koulu ei voi ilman huoltajien hyväksyntää esitellä maksullista tai yrityksen järjestämää harrastustoimintaa, jollaiseen myös seurakuntien tai muiden aatteellisten tahojen järjestämä harrastustoiminta rinnastetaan. Vastaajan toiminta osoittaa, että se ei väittämällään tavalla ole parantanut tiedotustaan tai arvioinut sille tarjottujen tilaisuuksien sisältöä huolella.

Asiassa on vielä todettava koulun rehtorin kertoneen vastauksessaan syrjivästä käytännöstä poistaa lapsia opetukseen kuuluvista tilaisuuksista rangaistuksenomaisella tavalla, mikäli nämä kokevat sisällön liian uskonnolliseksi. Vastaajan toimittamissa kaupungin ohjeissa on viitattu muun muassa Kurkistus pääsiäiseen ja adventtiin -tapahtumiin, joita pidetään kaikille soveltuvina ja jotka siten ovat opetukseen kuuluvaa sisältöä. Koulun käytäntöä siitä, että tällaisesta tai muusta opetukseen lähtökohtaisesti kuuluvasta sisällöstä voi olla pois pelkällä ilmoituksella, on pidettävä kyseenalaisena. Koulu ei myöskään ole tiedottanut Kurkistus-retkistä asianmukaisesti, sillä retkeä koskeva tiedote on saapunut päivän varoajalla, kun asiasta oli jo puhuttu lapsille. Hakijan huoltajalle oli tuolloinkin ilmoitettu vain, että retki sopii kaikille.

Rehtori on vielä esittänyt, että yksittäisen virren esittäminen ei tee koulun tilaisuuksista uskonnollisia. Opetushallituksen ohjeistus yksittäisistä virsistä koskee kuitenkin vain koulun yhteisiä juhlia, ei muita tilaisuuksia. Koulun oppilaille ei myöskään ole tosiasiaa annettu mahdollisuutta poistua juhlista virsien aikana, ja virsiä on harjoiteltu opetuksen yhteydessä ilman, että huoltajille on tiedotettu asiasta.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaajan perustelut

Vastaaja noudattaa Opetushallituksen ja kaupungin omia ohjeita perusopetuksen katsomusaineiden opetuksesta ja uskonnollisista tilaisuuksista. Ohjeissa on huomioitu viimeisin Opetushallituksen ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa.

Vastaaja viittaa koulun rehtorin yhdenvertaisuusvaltuutetulle toimittamaan lausuntoon. Lausunnon mukaan rehtori oli päättänyt konsertin järjestämisestä kaikille sopivana tilaisuutena keskusteltuaan siitä ja sen mahdollisesta tunnustuksellisuudesta toisen alueen koulun rehtorin kanssa. Koska konsertin esiintyjä oli lähetystyöntekijä ja hengellisen musiikin esittäjä, rehtori keskusteli tilaisuuden luonteesta hyvissä ajoin myös yhteyshenkilön kanssa. Yhteyshenkilö on itse ammatiltaan opettaja ja tietää siten tämänkaltaisia tilaisuuksia koskevat ohjeet. Rehtori ohjeisti, että tilaisuus ei voi olla tunnustuksellinen, ellei sille ole vaihtoehtoista ohjelmaa. Rehtori ehdotti, että tilaisuuden näkökulmaksi otettaisiin koulussa ajankohtainen teema kansainvälisyys, ja että esiintyjä kertoisi esimerkiksi työstään ulkomailla, eroista ja yhtäläisyyksistä sekä esittäisi eri maiden lauluja.

Rehtorin lausunnon mukaan koulu tiedotti konsertista ja täsmensi tiedotetta muutaman huoltajan yhteydenoton seurauksena. Koska konsertti katsottiin kaikille sopivaksi, kaikille tarjottavaa vaihtoehtoista ohjelmaa ei järjestetty eikä siitä tiedotettu huoltajia. Opettajia ohjeistettiin kuitenkin sallimaan oppilaan jäädä pois tilaisuudesta, mikäli tämän huoltaja ei haluaisi lapsen osallistuvan konserttiin. Oppilaat olisivat valvotusti ja turvallisesti muun tekemisen parissa, jota muutama opettaja oli suunnitellut. Konsertti osoittautui kuitenkin lopulta hengellisen musiikin konsertiksi. Apulaisrehtori lähetti vielä samana päivänä asiasta viestin kaikille huoltajille. Opetuksen järjestäjänä koulun tulee edelleen tarkasti miettiä jokaisen tilaisuuden luonne, erityisesti niin sanotuissa tulkinnallisissa rajapinnoissa. Toimivampaa varmasti olisi, että huoltajille lähetettävä tiedote sisältäisi myös tilaisuuden ohjelman.

Vastaaja toteaa, että hakemuksessa on yhdenvertaisuusvaltuutetun käsittelemään asiaan nähden uutena seikkana tuotu esiin syksyllä 2023 järjestetty konsertti, jonka järjesti X ja kaupungin kulttuuripolun tuottama Konsertti joka kouluun -kiertue. Kyseinen konsertti on järjestetty kaikille kaupungin perusopetuksen 1.–6. luokan oppilaille. Oppilaiden huoltajille tiedotettiin tapahtumasta syksyllä 2023 kaupungin musiikkivastaavien viestillä.

Hakijan viittaama kuoro puolestaan esiintyi 2024 koululla. Kuoronjohtaja oli esitystä tarjotessaan kertonut kappaleiden olevan enimmäkseen muilla kuin suomen kielellä esitettävää elokuva- ja kansanmusiikkia, ja että mukana olisi myös muutama gospel-henkinen kappale. Rehtori lähetti täsmällisen listan esitettävistä kappaleista huoltajille esiintymistä edeltävänä päivänä. Yksin se, että kyse oli seurakunnan kuorosta, ei tee tilaisuudesta tunnustuksellista. Rehtori arvioi, etteivät esitettävät kappaleet tehneet tilaisuudesta tunnustuksellista, eivätkä kappaleet hakijan huoltajankaan mukaan sinänsä olleet ongelma.

Vastaaja toteaa, että oppilaita ei syrjitä missään tilaisuuksissa. Oppilaiden huoltajilla on kuitenkin omia arvoja ja toiveita, joita koulu pyrkii toteuttamaan. Hakijan ja joidenkin muiden oppilaiden huoltajat tulkitsevat asiaa omasta arvomaailmastaan käsin, jolloin tulkinnat voivat toisinaan erota

koulun tulkinnoista. Tämän vuoksi koulun rehtori oli vielä sopinut kuoronjohtajan kanssa, että kappaleiden esittämisjärjestystä voitaisiin muokata, jos joku kokisi jonkun esitettävistä kappaleista liian uskonnolliseksi. Tässä yhteydessä on vielä todettava, että Opetushallituksen ohjeen mukaan yksittäinen virsikään ei tee tilaisuudesta tunnustuksellista.

Vastaavia tilanteita voi esiintyä koululla muissakin tilanteissa, joissa ei ole kyse uskonnollisesta tai tunnustuksellisesta tilaisuudesta. Lapsen huoltaja ei esimerkiksi välttämättä halua lapsensa osallistuvan lipunnostoon tai lippuairueen seuraamiseen itsenäisyyspäivän juhlassa. Tällaisessa tilanteessa oppilaat voivat tulla juhlaan vasta kyseisen osuuden jälkeen. Jotkut huoltajat eivät myöskään halua lapsensa osallistuvan esimerkiksi elokuva- tai teatteriesitykseen.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijaan on vastaajan ylläpitämän oppilaitoksen menettelyn johdosta kohdistunut välitöntä syrjintää uskonnon tai vakaumuksen perusteella, ja kieltää vastaajaa uusimasta syrjintää. Lautakunta suosittaa vastaajaa maksamaan hakijalle 1 500 euron hyvityksen.

Lautakunta katsoo lisäksi, että vastaajan ylläpitämä oppilaitos on laiminlyönyt velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta siltä osin kuin se ei ole varmistunut yhteistyötahonsa järjestämän konsertin soveltuvuudesta kaikille sekä siltä osin kuin se ei ole tiedottanut järjestäneensä kuoron esiintymistä yhteistyössä seurakunnan kanssa ja kun tilaisuudessa on mainostettu seurakunnan toimintaa. Lautakunta velvoittaa oppilaitoksen ryhtymään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on ensisijaisesti kyse siitä, onko hakijaan kohdistunut uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää. Asiassa tulee lisäksi arvioitavaksi, onko vastaaja tai sen ylläpitämä oppilaitos eli hakijan koulu laiminlyönyt velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta.

Perustelut

Sovellettavia oikeusohjeita

Perustuslain (731/1999) 6 §:n 2 momentin mukaan ketään ei saa asettaa eri asemaan esimerkiksi uskonnon tai vakaumuksen perusteella.

Perustuslain 11 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on uskonnon ja omantunnon vapaus. Pykälän 2 momentin mukaan uskonnon ja omantunnon vapauteen sisältyy oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskontoa, oikeus ilmaista vakaumus ja oikeus kuulua tai olla kuulumatta uskonnolliseen yhdyskuntaan. Kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:n 1 momentin mukaan koulutuksen järjestäjän ja tämän ylläpitämän oppilaitoksen on arvioitava, miten sen toiminta vaikuttaa eri väestöryhmiin ja miten yhdenvertaisuus muutoin toteutuu sen toiminnassa, ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi. Edistämistoimenpiteiden on oltava oppilaitoksen

toimintaympäristö, voimavarat ja muut olosuhteet huomioon ottaen tehokkaita, tarkoituksenmukaisia ja oikeasuhtaisia.

Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi uskonnon tai vakaumuksen perusteella.

Yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan syrjintä on välitöntä, jos jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisamminkuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan syrjintä on välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

YK:n lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59–60/1991) 14 artiklan mukaan sopimusvaltiot kunnioittavat lapsen oikeutta ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapauteen (1 kohta). Sopimusvaltiot kunnioittavat vanhempien ja laillisten huoltajien oikeuksia ja velvollisuuksia antaa lapselle ohjausta hänen oikeutensa käyttämisessä tavalla, joka on sopusoinnussa lapsen kehitystason kanssa (2 kohta).

Perusopetuslain (628/1998) 2 §:n 1 momentin mukaan opetuksen tavoitteena on tukea oppilaiden kasvua ihmisyyteen ja eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen sekä antaa heille elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja. Pykälään 2 momentin mukaan opetuksen tulee edistää sivistystä ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä oppilaiden edellytyksiä osallistua koulutukseen ja muutoin kehittää itseään elämänsä aikana.

Perusopetuslain 3 §:n 3 momentin mukaan opetuksessa tulee olla yhteistyössä kotien kanssa.

Perusopetuslain 14 §:n 2 momentin mukaan Opetushallitus päättää perusopetuksen eri oppiaineiden ja aihekokonaisuuksien, oppilaanohjauksen ja muun tässä laissa tarkoitetun opetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä sekä kodin ja koulun yhteistyön ja oppilashuollon keskeisistä periaatteista ja opetustoimeen kuuluvan oppilashuollon tavoitteista (opetussuunnitelman perusteet).

Asian arvioinnin lähtökohdat

Hakija on pyytänyt lautakuntaa yksinomaan suosittamaan vastaajaa maksamaan hakijalle hyvitystä häneen kohdistuneesta syrjinnästä. Lautakunta toteaa, että hyvityksen maksamisen suosittaminen edellyttää, että lautakunta katsoo asiassa olleen kyse syrjinnästä. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on itsenäinen ja riippumaton oikeusturvaelin, eikä esimerkiksi yhdenvertaisuusvaltuutetun näkemys menettelyn syrjivyydestä sido lautakuntaa. Siten lautakunnan on ensin arvioitava, onko hakijaan katsottava kohdistuneen syrjintää. Vasta sen jälkeen lautakunta harkitsee, onko asiassa aihetta suosittaa hyvityksen maksamista.

Syrjintäolettamien syntyminen

Syrjintäolettamien syntyminen yhdenvertaisuuslain 28 §:ssä tarkoitetulla tavalla edellyttää, että vireillepanijan esittämien tai muiden asiaa käsiteltäessä esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan objektiivisesti arvioiden olettaa syrjinnän kieltoa rikotun. Täyttä näyttöä syrjinnästä ei edellytetä, vaan riittävää on, että asiaa käsittelevälle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti olettaa syrjinnän kiellon vastaisesta menettelystä. (HE 19/2014 vp, s. 93)

Lautakunta toteaa aluksi, että esitetystä selvityksestä ei selvästi ilmene, mikä hakijan uskonto tai vakaumus on. Syrjintä on kuitenkin kiellettyä sekä uskontoon että vakaumukseen perustuvana eikä uskonnon ja vakaumuksen välinen ero edes käytännössä aina ole selvä (HE 19/2014 vp, s. 66). Esitetyn selvityksen perusteella lautakunta pitää lisäksi selvänä, että hakijan uskonto tai vakaumus on muu kuin evankelisluterilaisen kirkon tunnustama kristinusko. Siten hakijan täsmällisellä uskonnolla tai vakaumuksella ei voida katsoa olevan merkitystä nyt kysymyksessä olevaa asiaa arvioitaessa.

Lautakunnan arvioitavaksi tulee siten, onko hakijaan kohdistunut uskontoon tai vakaumukseen perustuvaa syrjintää vastaajan ylläpitämän oppilaitoksen menettelyn johdosta. Hakija on esittänyt häneen kohdistuneen syrjintää oppilaitoksessa eli hakijan koulussa keväällä 2023 järjestetyn konsertin johdosta, minkä vuoksi arviointi syrjintäolettamien syntyminen osalta keskitetään erityisesti tähän tapahtumaan. Lautakunta toteaa, että syrjintäolettamien syntyminen ei edellytä, että koulun menettelyllä olisi ollut syrjivä tarkoitus, vaan merkitystä on menettelyn tosiasiallisilla seurauksilla.

Hakijan koulussa on koulupäivän aikana järjestetty kaikille koulun oppilaille lähetystyöntekijänä ja hengellisen musiikin esittäjänä tunnetun esiintyjän konsertti. Koulun rehtori on konsertin sisällöstä saamiensa tietojen perusteella olettanut konsertin olevan kaikille oppilaille sopiva näiden uskonnosta tai vakaumuksesta riippumatta. Vasta konsertin aikana on selvinnyt, että konsertti on hengellisen musiikin konsertti. Esitetyn selvityksen perusteella lautakunta pitää riidattomana, että konsertti on lopulta ollut kristinuskon harjoittamiseksi katsottava tilaisuus.

Eduskunnan oikeusasiamiehen näkemyksen mukaisesti opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että tehtäessä yhteistyötä koulun ulkopuolisten uskonnollisten ja katsomuksellisten toimijoiden kanssa, nämä toimijat noudattavat opetuksesta annettuja määräyksiä ja ohjeita (EOAK/1417/2019, s. 30–31). Hakijan koulun on siten opetuksen järjestäjänä tullut huolehtia siitä, että kristillisen yhteistyötahon kanssa toteutettu esitys myös tosiasiallisesti sopii kaikille uskontoon tai vakaumukseen katsomatta. Koulun rehtorin on esitetty selvittäneen tilaisuuden luonnetta ja ohjeistanut myös yhteistyötahoa siitä, että tilaisuuden tulisi olla yleishumanistinen. Koululla on kuitenkin lopulta tosiasiallisesti järjestetty yhdessä kristillisen yhteistyötahon kanssa toteutettu, kristinuskon harjoittamiseksi katsottava tilaisuus.

Opetushallituksen ohjeistuksen mukaan perusopetuksen yhteydessä järjestettävä uskonnollinen tilaisuus tulee järjestää erillään muusta toiminnasta ja sille tulee lähtökohtaisesti aina olla vaihtoehtoisia toimintaa. Vaihtoehtoisen toiminnan tulee olla, uskonnollista sisältöä lukuun ottamatta, luonteeltaan ja tavoitteiltaan mahdollisimman samankaltaista kuin siinä tilaisuudessa, jonka tilalla muuta toimintaa järjestetään. (Opetushallitus, Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänskatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa, 19.9.2022, OPH-3903-2022, s. 8) Nyt kysymyksessä olevassa asiassa vastaaja on esittänyt, että oppilaille on ollut mahdollisuus jättäytyä tilaisuudesta pois ja olla konsertin ajan valvotuissa olosuhteissa. Tilaisuudelle ei kuitenkaan ole varsinaisesti järjestetty sitä vastaavaa vaihtoehtoista toimintaa.

Lautakunta toteaa vielä, että perustuslain 11 §:n 2 momentin mukaisesti kukaan ei ole velvollinen osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Perustuslakivaliokunta on todennut, että vapaus uskonnosta koskee kaikkia kansalaisia ja on periaatteessa riippumaton uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä, koska uskonnolliseen yhdyskuntaankaan kuuluvia henkilöitä ei voida pakottaa osallistumaan uskonnollisiin menoihin (PeVL 12/1982 vp, PeVM 2/2014 vp, s. 3). Siten myös koulun kristinuskoisilla oppilailla olisi lähtökohtaisesti tullut olla mahdollisuus päättää osallistumisestaan kristinuskon harjoittamiseksi katsottavaan tilaisuuteen. Lautakunta kuitenkin katsoo, että järjestämällä hakijan uskonnon tai vakaumuksen vastaisen tilaisuuden ja olemalla järjestämättä sille sitä vastaava vaihtoehtoista toimintaa koulu on käytännössä kohdellut hakijaa uskonnon tai vakaumuksen perusteella epäsuotuisammin kuin niitä oppilaita, joiden uskonnon mukainen tilaisuus on ollut. Näin ollen asiassa on syntynyt oletama hakijaan hänen uskontonsa tai vakaumuksensa vuoksi kohdistuneesta välittömästä syrjinnästä.

Hakija on vielä viitannut väitteensä tueksi syksyllä 2023 järjestettyyn konserttiin, 2024 järjestettyyn kuoroesiintymiseen, pääsiäiseen ja adventtiin tutustumiseksi järjestettyihin tapahtumiin sekä koulun syrjivään käytäntöön poistaa lapsia opetukseen kuuluvista tilaisuuksista ja mahdollisuuteen olla poissa opetukseen kuuluvasta sisällöstä pelkällä ilmoituksella. Lautakunta toteaa, että mainittujen tilaisuuksien ei ole esitetty olleen tunnustuksellisia eikä hakijan ole varsinaisesti esitetty tulleen näissä tilanteissa syrjityksi uskontonsa tai vakaumuksensa perusteella. Asiassa esitetty selvitys on näiltä osin muutoinkin siten vähäistä, että esille tulleiden seikkojen valossa ei objektiivisesti arvioiden voida olettaa syrjinnän kieltoa rikotaan. Siten asiassa ei näiltä osin synny oletamaa syrjinnän kiellon vastaisesta menettelystä.

Syrjintäoletaman kumoaminen

Asiassa on edellä esitetysti syntynyt oletama välittömästä syrjinnästä siltä osin, kuin asiassa on kyse keväällä 2023 järjestetystä konsertista. Yhdenvertaisuuslain 11 §:n 1 momentin mukaan erilainen kohtelu ei ole syrjintää, jos kohtelu perustuu lakiin ja sillä muutoin on hyväksyttävä tavoite ja keinot tavoitteen saavuttamiseksi ovat oikeasuhtaisia. Pykälän 2 momentti ei tule sovellettavaksi, sillä asiassa on kyse sekä julkisen vallan käytöstä että koulutuksen saamisesta (1 ja 3 kohta).

Vastaaja on esittänyt, että se ei ole tarkoittanut järjestää minkään uskonnon harjoittamiseksi katsottavaa tilaisuutta, vaan tarkoituksena on ollut järjestää kaikille soveltuva tilaisuus. Vastaaja ei siten myöskään ole esittänyt, että sen menettely olisi perustunut lakiin tai että menettelylle olisi ollut jokin hyväksyttävä tavoite. Lautakunta katsoo, että vastaajan menettelyssä on näin ollen ollut kyse hakijaan uskonnon tai vakaumuksen perusteella kohdistuneesta välittömästä syrjinnästä, ja kieltää vastaajaa uusimasta syrjintää.

Yhdenvertaisuuden edistämistä koskeva velvoite

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että esitetyn selvityksen perusteella asiassa on vielä aihetta arvioida, onko vastaaja tai sen ylläpitämä oppilaitos eli hakijan koulu laiminlyönyt yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentista johtuvan velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta.

Tältä osin lautakunta katsoo, että asiassa on aiheellista arvioida erityisesti syksyllä 2023 ja keväällä 2023 järjestettyjä konsertteja sekä 2024 järjestettyä seurakunnan kuoron esiintymistä ja kuorotoiminnan esittelyä koskevaa menettelyä. Esitetyn selvityksen perusteella kyseiset tapahtumat on järjestetty kaikille oppilaille koulupäivän aikana, ja niissä esitetyt kappaleet ovat sinänsä olleet kaikille soveltuvia, lukuun ottamatta keväällä 2023 järjestettyä konserttia, jota on käsitelty yllä syrjintäkysymyksen yhteydessä. Lautakunnan arvioitavana ovat siten pääasiassa

tapahtumien järjestelyt ja tapahtumista tiedottaminen sekä seurakunnan kuorotoiminnan mainostaminen kaikille yhteisessä tilaisuudessa.

Esitetyn selvityksen perusteena asiassa vastaajana oleva kaupunki on syksyllä 2023 järjestänyt hakijan koululla konsertin, jollainen on pidetty kaikille kaupungin 1.–6. luokan oppilaille. Konsertista on lähetetty kaupungin musiikkivastaavien tiedote. Hakijan mukaan tiedotteessa olisi tullut mainita esiintyjän tausta kristillisen musiikin esittäjänä sekä se, että konserttiin olisi alun perin kuulunut virsi. Hakijan esittämän selvityksen mukaan virsi poistettiin ohjelmistosta hakijan huoltajan oltua yhteydessä konsertin järjestäjään. Vastaaja ei ole esittänyt tarkempaa selvitystä konserttijärjestelyistä, mutta se on yleisesti todennut, että Opetushallituksen ohjeiden mukaisesti yksittäinen virsi ei tee tilaisuudesta tunnustuksellista.

Lautakunta toteaa selvyden vuoksi, että edistämismääräyksen mahdollisen laiminlyönnin arviointi tältä osin kohdistuu vastaajana asiassa olevaan kaupunkiin, joka on järjestänyt konsertin pidettäväksi hakijan koululla.

Opetushallitus on 19.9.2022 antanut ohjeen muun muassa yhteisten juhlien ja uskonnollisten tilaisuuksien järjestämisestä perusopetuksessa. Ohjeen mukaisesti Suomessa perusopetuksessa on useita perinteisiä, kaikille oppilaille tarkoitettuja juhlia, kuten joulujuhla, kevätjuhla ja itsenäisyyspäivän juhla. Nämä juhlit eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia, eikä niille järjestetä vaihtoehtoisia tilaisuuksia. Yhteisiin juhliin voi kuitenkin sisältyä myös joitakin uskontoon viittaavia elementtejä. (Opetushallitus, Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämäntutkimuksen opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa, OPH-3903-2022, 19.9.2022, s. 6–7)

Opetushallituksen ohjeessa on viitattu myös perustuslakivaliokunnan mietintöihin. Perustuslakivaliokunta on todennut, että perustuslaista tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännöstä ei johdu vaatimusta poistaa koulun toiminnasta kaikkea uskontoon viittaavia elementtejä sisältävää ainesta. Sen sijaan koulun toiminnassa ja niitä koskevassa ohjauksessa on tärkeää ottaa huomioon keskeiset Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytännöstä ilmenevät periaatteet kuten indoktrinaation kieltäminen, julkisen vallan neutraalisuuden vaatimus sekä uskonnollinen suvaitsevaisuus ja moniarvoisuus. Juhlitraditiot, kuten lukukauden päättäjät, ovat osa suomalaista kulttuuria. Niitä ei esimerkiksi niihin mahdollisesti sisältyvän yksittäisen virren laulamisen johdosta voida pitää uskonnon harjoittamiseksi katsottavina tilaisuuksina. (PeVM 10/2002 vp, s. 7, PeVM 2/2014 vp, s. 5–6)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vastaajan viittaamassa Opetushallituksen ohjeessa tai siinä viitatuissa perustuslakivaliokunnan mietinnöissä on otettu kantaa yksinomaan perinteisiin juhliin kuten lukukauden päättäjät sisältyviin yksittäisiin virsiin. Hakijan koululla syksyllä 2023 järjestetyssä konsertissa ei ole ollut kysymys tällaisesta perinteisestä kaikille yhteisestä juhlasta vaan yksittäisestä, kouluaihana oppilaille järjestetystä konsertista. Siten konserttiin alun perin sisällyneitä virsiä ei myöskään voida pitää sellaisena suomalaisen kulttuuriin kuuluvana juhlatraditiona, jonka sisältyminen tilaisuuteen olisi yksiselitteisesti hyväksyttävää.

Opetushallituksen ohjeessa tai perustuslakivaliokunnan mietinnöissä ei ole otettu nimenomaisesti kantaa siihen, miten yksittäisen virren sisällyttämistä koulun muuhun tilaisuuteen kuin perinteiseen juhlaan tulisi arvioida uskonnollisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti opetuksen tulee olla kuitenkin oppilaita uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamaton (Opetushallitus, Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 2014:96, s. 14). Lautakunta pitää siten selvänä, että uskonnollisen elementin kuten virren sisällyttämistä kaikille yhteiseen tilaisuuteen on arvioitava sen tarpeellisuuden ja perusteltavuuden näkökulmasta erityisen tarkasti ottaen

huomioon muun muassa opetuksen sitouttamattomuuden vaatimus sekä indoktrinaation kieltö, julkisen vallan neutraalisuus ja moniarvoisuus. Lisäksi opetuksen järjestäjän tulee yllä esitetysti huolehtia siitä, että tehtäessä yhteistyötä koulun ulkopuolisten uskonnollisten ja katsomuksellisten toimijoiden kanssa, nämä toimijat noudattavat opetuksesta annettuja määräyksiä ja ohjeita (EOAK/1417/2019, s. 30–31).

Siten vastaajalla on velvollisuus arvioida tarjoamansa tapahtuman sisältöä uskonnollisen yhdenvertaisuuden näkökulmasta myös silloin, kun tapahtuman käytännön järjestämisestä vastaa ulkopuolinen yhteistyötaho. Lautakunnan ei esitetyn selvityksen perusteella ole mahdollista arvioida, millaisin toimenpitein vastaaja on pyrkinyt varmistamaan, että konsertti on kaikille yhdenvertainen uskontoon tai vakaumukseen katsomatta. Lautakunta ei siten voi todeta vastaajan laiminlyöneen tältä osin velvollisuuttaan edistää yhdenvertaisuutta, mutta ei myöskään, että vastaaja olisi pyrkinyt edistämään yhdenvertaisuutta. Lautakunta kehottaa vastaajaa kiinnittämään huomiota edellä todettuihin seikkoihin sen järjestäessä vastaisuudessa muita tapahtumia kuin perinteisiä juhlia.

Tapahtumista tiedottamisen osalta lautakunta toteaa, että Opetushallituksen ohjeen ja siinä viitatus perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan olennaista on, että oppilaan huoltajalle jää todellinen ja aito vapaus valita, osallistuuko oppilas uskonnollista ainesta sisältäviin tilaisuuksiin (PeVL 2/2014 vp). Tilaisuuksien sisällöstä tiedotettaessa riittää yleinen luonnehdinta siitä, mikä tilaisuus on kyseessä ja missä se järjestetään. Tilaisuuden tarkkaa sisältöä ei tarvitse avata ohjelmatasolla, mutta esimerkiksi mahdolliset yhteistyötahot on hyvä mainita. (Opetushallitus 2022, s. 9)

Ohjeessa on edelleen viitattu eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisukäytäntöön. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies on todennut, että esimerkiksi seurakunnan järjestämässä aamunavauksessa ei väistämättä ole kyse uskonnon harjoittamisesta. Mikäli seurakunnan kanssa on sovittu, että sen pitämät aamunavaukset ovat yleishumanistisia ja kaikille oppilaille tarkoitettuja, ne eivät voi pitää sisällään uskonnonharjoittamista. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia siitä, että koulun ulkopuoliset toimijat noudattavat opetuksesta annettuja määräyksiä ja ohjeita. Lisäksi näissä tapauksissa oppilaille ja kodeille on tärkeää tiedottaa siitä, että seurakunnan pitämät aamunavaukset ovat yleishumanistisia, eivätkä pidä sisällään uskonnonharjoittamista. (EOAK/1417/2019) Samat periaatteet pätevät Opetushallituksen ohjeen mukaan myös muiden uskonnollisten ja katsomuksellisten toimijoiden kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Opetushallitus 2022, s. 9)

Lautakunta toteaa, että hakijan koululla syksyllä 2023 pidettyä konserttia ei ole järjestetty yhteistyössä seurakunnan tai muun uskonnollisen toimijan, vaan Konserttikeskus ry:n kanssa. Konsertissa hakijan koululla on esiintynyt useampaa soitinta yhtäaikaisesti soittava ja laulava esiintyjä, jonka nimi on mainittu konserttia koskevassa tiedotteessa. Hakijan esittämän, Wikipediasta saadun tiedon mukaan esiintyjä olisi tunnettu kristillisen musiikin esittäjänä, mutta esiintyjän taustasta ei ole esitetty muuta selvitystä. Konserttikeskus ry:n viestintäpäällikön hakijan huoltajalle lähettämän viestin perusteella esiintyjä tekee itse ja esittää lasten ja nuorten elämästä kappaleita, jotka eivät ole luonteeltaan hengellisiä ja jollaisista myös koulukonsertti on koostunut. Esiintyjän taustasta ja tämän esittämistä kappaleista esitetty selvitys kokonaisuutena huomioon ottaen vastaajan viestintää konsertista on pidettävä riittävänä yhdenvertaisuuden edistämisen velvollisuuden kannalta.

Asiassa tulee vielä arvioitavaksi vastaajan ylläpitämän oppilaitoksen eli hakijan koulun menettely. Lautakunta arvioi koulun menettelyä ensin siltä osin, kuin seurakunnan kuoro on esiintynyt 2024 koululla, ja tässä yhteydessä on esitelty seurakunnan kuorotoimintaa. Tilaisuutta koskevassa tiedotteessa ei ole ilmoitettu kuoron olevan seurakunnan kuoro. Yhteistyötahoista tiedottamisen

osalta lautakunta toteaa, että edellä käsitellyn Opetushallituksen ohjeen ja eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisukäytännön perusteella avoin viestintä seurakunnasta tai muusta uskonnollisesta toimijasta yhteistyötahona edistää yhdenvertaisuuden toteutumista uskonnosta tai vakaumuksesta riippumatta. Avoin viestintä yhteistyötahoista edistää yhdenvertaisuuden toteutumista merkittävästi silloinkin, kun järjestettävä tilaisuus on sinänsä kaikille soveltuva.

Siltä osin kuin asiassa on kyse seurakunnan kuorotoiminnan esittelystä, lautakunta nostaa esiin eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen ratkaisun asiassa EOAK/1417/2019. Eduskunnan apulaisoikeusasiamies arvioi siinä tilannetta, jossa seurakunta jakoi koulussa tietoa rippikoulusta välitunnin aikana siten, että halukkailla oppilailla oli mahdollisuus mennä keskustelemaan seurakunnan edustajien kanssa. Ratkaisussa kiinnitettiin huomiota tilaisuuden vapaaehtoisuuteen ja siihen, ettei kyse ole ollut opetukseen liittyvästä uskonnollisesta tilaisuudesta, eikä tilaisuuteen sisällynyt uskonnonharjoittamista. Tässä tapauksessa rippikoulusta tiedottamista ei pidetty ongelmallisena. Apulaisoikeusasiamies kiinnitti kuitenkin yleisellä tasolla huomiota siihen, että koulun antaessa tilansa yhteistyökumppaneiden käyttöön oppilaille suunnattua muuta kuin opetustoimintaa varten, sen tulee huolehtia siitä, että yhteistyökumppanit tuntevat opetuksen järjestämiseen liittyvät säädökset ja määräykset, ja että ne myös noudattavat niitä. Ratkaisussa pidettiin myös tärkeänä sitä, että koteja informoidaan etukäteen tällaisesta seurakunnan kanssa tehtävästä yhteistyöstä ja sen vapaaehtoisuudesta. (EOAK/1417/2019, s. 32)

Nyt kysymyksessä oleva kuoroesiintyminen on sitä koskevan tiedotteen perusteella järjestetty koulupäivän aikana kaikille koulun 3.–6. luokkien oppilaille. Tiedotteesta ei käy ilmi, että tilaisuuteen osallistuminen olisi ollut vapaaehtoista muille kuin niille, joiden koulupäivä on päättynyt ennen tilaisuutta. Lautakunta toteaa, että seurakunnan toiminnan mainostaminen kaikille yhteisessä tilaisuudessa etenkin siitä etukäteen oppilaiden huoltajille tiedottamatta on omiaan asettamaan oppilaat uskonnon tai vakaumuksen perusteella keskenään eriarvoiseen asemaan, eikä se ainakaan edistä oppilaiden yhdenvertaisuutta uskontoon tai vakaumukseen katsomatta.

Edellä todetun perusteella koulun voidaan katsoa laiminlyöneen velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta siltä osin kuin se on jättänyt tilaisuutta koskevassa tiedotteessaan mainitsematta, että kyse on seurakunnan kuorosta, ja kun kaikille yhteisessä tilaisuudessa on mainostettu seurakunnan toimintaa. Näin on arvioitava siitäkin huolimatta, että kuoron esiintyminen on sinänsä ollut kaikille soveltuva.

Lautakunta arvioi hakijan koulun menettelyä vielä siltä osin kuin siinä on kyse edellä syrjintäasian yhteydessä laajemmin käsitellystä keväällä 2023 järjestetystä, hengelliseksi osoittautuneesta konsertista. Lautakunta toteaa, että hakijan koulu ei ole alkuperäisessä tapahtumaa koskevassa tiedotteessaan kertonut esiintyjän taustasta, mutta siitä on tiedotettu oppilaiden huoltajia ennen tapahtumaa samassa yhteydessä, jossa tilaisuuden on ilmoitettu olevan kaikille soveltuva. Ottaen huomioon, että huoltajat ovat saaneet tiedon esiintyjän taustasta, tiedolla seurakunnan kanssa tehdystä yhteistyöstä ei olisi ollut vaikutusta oppilaiden uskonnollisen yhdenvertaisuuden toteutumiseen. Tiedottamista ei ole pidettävä siten puutteellisena, että koulun olisi sen vuoksi katsottava laiminlyöneen yhdenvertaisuuden edistämismuutensa.

Konsertti on kuitenkin edellä esitetysti osoittautunut tunnustukselliseksi siitäkin huolimatta, että vastaaja on esittänyt ohjeistaneensa yhteistyötahoa siitä, että tilaisuuden tulisi olla kaikille soveltuva. Edellä esitetysti koululla voidaan katsoa olevan velvollisuus huolehtia siitä, että myös koulun ulkopuoliset toimijat noudattavat opetuksesta annettuja määräyksiä ja ohjeita (EOAK/1417/2019). Siten koulun voidaan katsoa laiminlyöneen velvollisuutensa edistää oppilaiden yhdenvertaisuutta uskontoon tai vakaumukseen katsomatta, kun se ei ole varmistunut riittävästi tilaisuuden yleishumanistisesta ja siten kaikille soveltuvasta sisällöstä.

Hakija on vielä viitannut maininnanomaisesti koulun menettelyyn muun muassa Kurkistus pääsiäiseen ja Kurkistus adventtiin -tapahtumien yhteydessä. Lautakunta toteaa, että asiassa tältä osin esitetty selvitys on siten vähäistä, ettei yhdenvertaisuuden edistämismahdollisuuden noudattamista sen perusteella voida arvioida. Lautakunta kehottaa vastaajaa kuitenkin kiinnittämään huomion siihen, että tämänkaltaiset tilaisuudet ovat kaikille soveltuvia ja niiden yhteistyötahoista tiedotetaan asianmukaisesti. Lautakunta kehottaa vastaajaa lisäksi kiinnittämään huomion erityisesti siihen, että tilaisuuksia järjestetään muistakin kuin kristinuskon lähtökohdista käsin katsomuksellinen ja kulttuurinen monimuotoisuus huomioon ottaen.

Lautakunta toteaa kokoavasti, että hakijan koulun on edellä esitetysti katsottu laiminlyöneen yhdenvertaisuuden edistämismahdollisuutensa siltä osin kuin se ei ole varmistunut yhteistyötahonsa järjestämän konsertin soveltuvuudesta kaikille sekä siltä osin kuin se ei ole tiedottanut järjestäneensä kuoron esiintymistä yhteistyössä seurakunnan kanssa ja kun tilaisuudessa on mainostettu seurakunnan toimintaa. Lautakunta velvoittaa hakijan koulun ryhtymään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Näillä toimenpiteillä on erityisesti varmistuttava siitä, että koululla ei vastaisuudessa järjestetä tilaisuuksia, joissa oppilaat ovat vaarassa tulla asetetuksi keskenään eriarvoiseen asemaan tai kohdelluksi toisia epäsuotuisammin uskonnon tai vakaumuksen perusteella. Toimenpiteillä on lisäksi varmistuttava siitä, että oppilaille ja heidän huoltajilleen tiedotetaan seurakuntien ja muiden uskonnollisten ja katsomuksellisten toimijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä siinäkin tapauksessa, että yhteistyössä järjestetty tapahtuma on luonteeltaan yleishumanistinen ja kaikille soveltuva. Lautakunta kehottaa koulua lisäksi kiinnittämään huomiota indoktrinaation kieltoon, julkisen vallan neutraalisuuden vaatimukseen sekä uskonnolliseen suvaitsevaisuuteen ja moniarvoisuuteen toteuttaessaan velvollisuuttaan edistää yhdenvertaisuutta. Toimintaympäristönsä parhaiten tuntevana koululla on parhaat edellytykset sen arvioimiseksi, millaiset käytännön toimenpiteet ovat tehokkaimpia, tarkoituksenmukaisimpia ja oikeasuhtaisimpia velvoitteen toteuttamiseksi.

Hyvitystä koskeva suositus

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan suosittaa hyvityksen maksamista syrjinnän kohteeksi joutuneelle.

Yhdenvertaisuuslain 24 §:n 1 momentin mukaan hyvityksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa teon vakavuuteen. Teon vakavuutta arvioidaan ottamalla huomioon rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto. Pykälän 3 momentin mukaan hyvitystä voidaan kohtuullistaa tai se voidaan jättää määräämättä, jos hyvitys muodostuisi kohtuuttomaksi ottaen erityisesti huomioon kieltoa rikkoneen pyrkimykset estää tai poistaa menettelyn vaikutukset ja kiellon rikkojan taloudellinen asema.

Yhdenvertaisuuslain säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen mukaan rikkomuksen laatu, laajuus ja kesto vaikuttavat hyvityksen määrään siten, että mitä vakavammasta ja mitä kauemmin jatkuneesta oikeudenloukkauksesta on kysymys, sitä suurempi tuomittavan hyvityksen tulisi olla. Rikkomuksen vakavuutta arvioidaan objektiivisten kriteereiden eikä pelkästään loukatun subjektiivisen kokemuksen perusteella. Syrjinnän laatua ja vakavuutta arvioidessa voidaan kiinnittää huomiota esimerkiksi siihen, mitä ja kuinka vakavia seurauksia syrjinnästä on loukatulle aiheutunut, onko syrjintä ollut tietoista ja onko syrjintä perustunut useaan syrjintäperusteeseen. Hallituksen esityksessä korostetaan oikeasuhtaisuutta hyvityksen määrän arviointia ohjaavana periaatteena. (HE 19/2014 vp, s. 90)

Lautakunta toteaa, että hakija on vaatinut lautakuntaa suosittamaan 1 000 euron hyvityksen maksamista. Lautakunta voi yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaisesti suosittaa hyvityksen maksamista syrjinnän kohteeksi joutuneelle, eikä hyvityksen suosittaminen edellytä

hakijan vaatimusta. Näin ollen lautakunta katsoo, että se voi myös suosittaa hyvitystä maksettavaksi hakijan vaatimasta poikkeavan määrän.

Hakija on vastaajan ylläpitämän koulun menettelyn johdosta käytännössä veloitettu osallistumaan omantuntonsa vastaisesti uskonnon harjoittamiseen. Asiassa on ollut kyse yksittäisestä, kohtuullisen lyhytkestoisesta tapahtumasta, mutta menettelyn vakavuutta korostaa se, että hakija on ollut tapahtumahetkellä nuori, 8-vuotias lapsi. Menettelyn vakavuutta korostaa lisäksi vastaajan ylläpitämän oppilaitoksen asema ja sen yhdenvertaisuuslain 6 §:n 1 momentista johtuva velvollisuus edistää yhdenvertaisuutta. Lautakunta katsoo, että 2 000 euron hyvitystä olisi pidettävä oikeudenmukaisena suhteessa teon vakavuuteen. Hyvityksen määrää kohtuullistavana seikkana on otettava huomioon, että oppilaitos on esittänyt pyrkineensä varmistumaan tilaisuuden soveltuvuudesta kaikille oppilaille. Edellä todetut seikat kokonaisuutena huomioon ottaen lautakunta suosittaa vastaajaa maksamaan hakijalle määrältään kohtuullistetun 1 500 euron hyvityksen.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että hakijaan on vastaajan ylläpitämän oppilaitoksen menettelyn johdosta kohdistunut välitöntä syrjintää uskonnon tai vakaumuksen perusteella, ja kieltää vastaajaa uusimasta syrjintää. Lautakunta suosittaa vastaajaa maksamaan hakijalle 1 500 euron hyvityksen.

Lautakunta katsoo lisäksi, että vastaajan ylläpitämä oppilaitos on laiminlyönyt velvollisuutensa edistää yhdenvertaisuutta siltä osin kuin se ei ole varmistunut yhteistyötahonsa järjestämän konsertin soveltuvuudesta kaikille sekä siltä osin kuin se ei ole tiedottanut järjestäneensä kuoron esiintymistä yhteistyössä seurakunnan kanssa ja kun tilaisuudessa on mainostettu seurakunnan toimintaa. Lautakunta veloitaa oppilaitoksen ryhtymään toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Perusteluissa mainitut.

Muutoksenhaku

Lautakunnan suositukseen hakijalle maksettavasta hyvityksestä ei saa hakea muutosta.

Muilta osin päätökseen saa hakea muutosta hallinto-oikeudelta. Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Henrik Gustafsson (puheenjohtaja), Satu Honkala, Petteri Plosila ja Milka Sormunen. Asian esittelijä Alexandra Strandén.